

TÜRKİYE CUMHURİYETİ CUMHURBAŞKANLIĞI
STRATEJİ VE BÜTÇE BAŞKANLIĞI

VATANDAŞIN BÜTÇE REHBERİ

2022

YILI BÜTÇESİ

VATANDAŞIN BÜTÇE REHBERİ

BÜTÇE, HARCAMALAR İLE GELİRLERİN GELECEĞE YÖNELİK TAHMİNLERİNİ GÖSTEREN ve GEREK GİDERLERİN YAPILMASI GEREKSE DE GELİRLERİN TOPLANMASINA İLİŞKİN HÜKÜMLERİ DÜZENLEYEN BELGEDİR.

- Bütçeler, bazen teknik dokümanlar olabilmektedir. Bütçenin vatandaşlar tarafından daha anlaşılabilir ve değerlendirilebilir hale getirilmesine katkı sağlamak üzere hazırlanan “Vatandaşın Bütçe Rehberi” 2017 yılından beri kamuoyu ile paylaşılmaktadır.
- 2022 yılı bütçesi; doğrudan milletimizin beklentileri dikkate alınarak hazırlanmıştır. Yatırım, üretim, istihdam ve büyüme odaklı bir yapıda; Yeşil Kalkınma Devrimi ile Milli Teknoloji Hamlesini güçlendirecek bir çerçevededir.
- 2022 yılı bütçesi, performans esaslı program bütçeye uygun olarak hazırlanan ikinci bütçedir ve Türkiye Büyük Millet Meclisinde kabul edilerek yürürlüğe girmiştir.
- Program bütçeyle birlikte bütçeler faaliyet odaklı olarak hazırlanmıştır. Ayrıca program düzeyindeki anahtar göstergeler ve alt program düzeyindeki performans göstergeleri ile kamu idarelerinin performans bilgilerinin daha etkin bir şekilde kamuoyunun bilgisine sunulması sağlanmıştır.
- Anahtar göstergelere ilişkin verilere 2022 yılı Bütçe Gerekçesi dokümanından, diğer güncel performans verilerine ise ilgili idarelerin 2022 yılı Performans Programları ile 2021 yılı Faaliyet Raporlarından erişilebilmektedir.

BÜTÇE SÜRECİ

TEMEL BÜYÜKLÜKLER

2022 YILI MERKEZİ YÖNETİM BÜTÇESİ TEMEL BÜYÜKLÜKLERİ

Bütçe Gelirleri: 1 trilyon 472,6 milyar lira

- **Vergi Gelirleri: 1 trilyon 258,3 milyar lira**
  - Gelir Vergisi: 257,2 milyar lira
  - Kurumlar Vergisi: 172,4 milyar lira
  - Dahilde Alınan KDV: 124,9 milyar lira
  - Özel Tüketim Vergisi: 219,4 milyar lira
  - İthalde Alınan KDV: 290,8 milyar lira
  - Gümrük Vergisi: 36,6 milyar lira
  - Damga Vergisi: 34,3 milyar lira
  - Harçlar: 43,7 milyar lira
  - Diğer Vergi Gelirleri: 79 milyar lira

• **Vergi Dışı Diğer Gelirler: 214,3 milyar lira**

Bütçe Giderleri

- Personel Giderleri
- Sosyal Güvenlik Kurumlarına Devlet Primi Giderleri
- Mal ve Hizmet Alım Giderleri
- Faiz Giderleri

1 trilyon 751 milyar lira

424,8 milyar lira

69,1 milyar lira

128,2 milyar lira

240,4 milyar lira

Bütçe Giderleri

- Cari Transferler
- Sermaye Giderleri
- Sermaye Transferleri
- Borç Verme
- Yedek Ödenekler

657,3 milyar lira

132,3 milyar lira

10,0 milyar lira

61,6 milyar lira

27,3 milyar lira

BÜTÇE DENGESİ

Bütçe dengesi, bütçeye konulan harcama yetkisi (ödenek) çerçevesinde kamu idarelerince nakden veya mahsuben ödenen bütçe giderleri ile tahsil edilen bütçe gelirleri tutarları arasındaki farkı ifade eder. Bütçe gelirlerinin bütçe giderlerinden fazla olması durumu bütçe fazlasını, tersi durum ise bütçe açığını gösterir.

1. 472,6 milyar lira

Bütçe Gelirleri

1. 751,0 milyar lira

Bütçe Giderleri

278,4 milyar lira

Bütçe Açığı
Gayrisafi Yurtiçi Hasılanın
yüzde 3,5'i

EĞİTİM

2022 yılında eğitim bütçesi, bir önceki yıla (211,4 milyar lira) göre yüzde 29,4 artışla 273,5 milyar liraya çıkarılmıştır.

1

Aktif olarak eğitime devam eden **127 devlet**, **73 vakıf üniversitesi** ve **4 vakıf meslek yüksekokulunda 8,5 milyona varan öğrenci** öğrenim görmektedir.

2

2022 yılı bütçesi kapsamında **1,8 milyon öğrencinin** faydalandığı **burs ve öğrenim kredisi için 16,7 milyar lira** kaynak ayrılmaktadır.

3

2022 yılı bütçesi kapsamında **1 milyon 282 bin öğrencinin** faydalandığı **taşınmalı eğitim ve yemek yardım programı için 6,3 milyar lira** kaynak ayrılmaktadır.

5

423 bin engellinin faydalanacağı eğitim programları için 2022 yılı bütçesinden yaklaşık **5,5 milyar lira** kaynak ayrılmaktadır.

4

2022 yılı bütçesinden **pansiyonlarda barınan 320 bin öğrenciye** barınma desteği olarak **1,4 milyar lira** ve **ücretsiz kitap dağıtımı** kapsamında **1,2 milyar lira** kaynak ayrılmaktadır.

7

Eğitime ayrılan yatırımlar 2022 yılında bir önceki yıla göre **yüzde 26,4** artış göstermiştir. Bunun içerisinde Milli Eğitim Bakanlığı yatırım ödenekleri **yüzde 35** artarak **15,2 milyar liraya** yükselmektedir.

6

2022 yılı bütçesinden özel okullarda öğrenim gören öğrencilere **eğitim ve öğretim desteği** yapılması amacıyla **1 milyar lira** kaynak ayrılmaktadır.

SAĞLIK

2022 yılında sağlık harcamalarına yaklaşık 304,6 milyar lira kaynak ayrılmıştır.

“ AİLE HEKİMLİĞİ ”

2021 yıl sonu itibarıyla 26.928 aile hekimi biriminde aile hekimi ve aile sağlığı çalışanları tarafından birinci basamak sağlık hizmeti sunulmaktadır. 2022 yılında aile hekimi uygulaması için 13,8 milyar lira kaynak tahsis edilmiştir.

“ SAĞLIK HİZMETLERİ ”

2021 yıl sonu itibarıyla Sağlık Bakanlığına bağlı 944 hastane, 133 ağız ve diş sağlığı merkezi, 3.170 acil yardım istasyonu, 8.057 aile sağlığı merkezi, 84 halk sağlığı laboratuvarı ve 181 toplum ruh sağlığı merkezi ile doğrudan sağlık hizmeti verilmektedir.

“ EVDE SAĞLIK HİZMETLERİ ”

Tıbbi durumları nedeniyle özel gereksinimleri bulunan eve/yatağa bağımlı hastaların evde yapılabilecek tıbbi bakım ve rehabilitasyonlarının ev ortamında gerçekleştirilmesine devam edilmektedir. 2021 yılı itibarıyla kayıtlı hasta sayısı 570 bin 927'ye ulaşmıştır.

“ ACİL SAĞLIK HİZMETLERİ ”

Acil sağlık hizmetleri kapsamında 2021 yılında 7,2 milyona yakın vatandaşımıza 5.801 ambulans ile hizmet sunulmuştur.

KORUYUCU SAĞLIK HİZMETLERİ

“Koruyucu Sağlık Programı” için tahsis edilen kaynak bir önceki yıla göre yüzde 103 oranında artırılarak 38,9 milyar liraya çıkarılmıştır.

“ TARAMA PROGRAMLARI ”

Sağlık Bakanlığı tarafından hastalıkların erken teşhisi, hastalığın semptom ve bulgularının kontrol altına alınması amacıyla kardiyovasküler risk değerlendirmesi, çok yönlü yaşlı değerlendirme, hipertansiyon, diyabet, obezite hastalıklarının taramaları yapılmaktadır. Yeni evlenecek çiftlere kan hastalıkları tarama testleri yapılarak ortaya çıkabilecek hastalıklar öncesinde önlemler alınması amaçlanmaktadır.

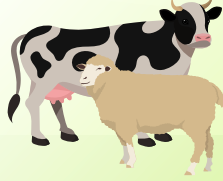

2022 yılı bütçesinde tarıma ayrılan kaynak, 57,6 milyar liraya ulaşmıştır.

Bu kapsamda;

- Tarımsal destek programları için **25,8 milyar lira**,
- Tarım sektörü yatırım ödenekleri için **16,3 milyar lira**,
- Tarımsal kredi sübvansiyonu, müdahale alımları, tarımsal KİT ve ihracat destekleri için **15,5 milyar lira** kaynak ayrılmıştır.

Hayvancılığa verilen destekler sayesinde büyükbaş hayvan sayısı 2002 yılına göre **yüzde 81,7 artışla 18 milyona**, küçükbaş hayvan sayısı **yüzde 80 artışla 57,5 milyona** yükselmiştir.

Tarımsal üretim alanı bakımından dünyada 31'inci sırada olmamıza rağmen tarımsal alandaki yatırımlar ve geliştirilen yeni ar-ge ve inovasyon çalışmalarıyla ülkemiz tarımsal hasılda **Avrupa'da lider, dünyada ilk on ülke** arasındadır. Tarımsal hasılamız 2021 yılında **407,1 milyar lira**ya ulaşarak Cumhuriyet tarihinin rekorunu kırmıştır.

2021 yılı sonunda yapılan düzenlemeyle çiftçilerin **tarımsal destekleme ödemeleri, gelir vergisinden muaf tutulmuş** olup geriye dönük beş yılda yapılan kesintilerin iade edilmesi sağlanmıştır. Bu sayede çiftçilere yaklaşık **3,5 milyar lira** ödenmiş olacaktır.

SU YÖNETİMİ

Su Kaynaklarımızı koruyalım, dünyamıza sahip çıkalım!

SULAMA

Türkiye'nin yüz ölçümü yaklaşık 78 milyon hektardır. Ülkemizin ekonomik olarak sulanabilir tarım arazisi miktarı **8,5 milyon hektar** olarak belirlenmiştir. Bu alanın **6,85 milyon hektarlık** kısmı suya kavuşturulmuştur. Tarımsal sulama yatırımı ödenegi **2020 yılında 3,7 milyar lira** düzeyindeyken, **2021 yılında bu tutar 9 milyar liraya**, **2022 yılında da bir önceki yıla göre yüzde 39 artışla 12,5 milyar liraya** çıkarılmıştır.

DSİ TARAFINDAN YAPILAN İÇME SUYU YATIRIMLARI

Gerçekleştirilen içme suyu projeleriyle **5.074 adet suyu olmayan ve 65.309 adet suyu yetersiz olan toplam 70.383 adet ünite**de içme suyu yatırımı yapılmıştır. 2021 yılı sonuna kadar işletmeye alınan **366 adet içme suyu projesi ile 48 milyon vatandaşımıza** içme suyu temin edilmiştir. İnşaatları devam eden işler tamamlandığında **18 milyon kişiye** daha içme suyu sağlanmış olacaktır.

ATIK SU ARITMA

Merkezi Yönetim Bütçesinden atıksu arıtma tesisi yönetimlerini teşvik etmek amacıyla 2011-2021 yılları arasında atıksu arıtma tesislerinin enerji giderlerinin yüzde 50'sine tekabül eden **793 milyon liralık** kaynak kullanılmıştır. 2002 yılında belediye nüfusunun **yüzde 35'ine** atıksu arıtma hizmeti verilirken, 2021 yılı itibarıyla bu oran **yüzde 89'a** ulaşmıştır.

SUKAP PROJESİ KAPSAMINDAKİ İÇME SUYU YATIRIMLARI

SUKAP projesi kapsamında 2022 yılı bütçesinde yaklaşık **1 milyar lira** ödenek öngörülmüştür.

HİDROELEKTRİK ENERJİ

2021 yılı sonu itibarıyla Devlet-Özel sektör işbirliği ile, toplam kurulu gücü **31.647 MW** olan yıllık ortalama enerji üretim potansiyeli **109 milyar kWh** olan **743 adet** tesis işletmeye alınmıştır. 1954-2002 yılları arasında **mevcut hidroelektrik potansiyelimizin yüzde 22'si** kullanılmakta iken bu oran 2021 yıl sonu itibarıyla yaklaşık **yüzde 60** düzeylerine ulaşmıştır.

KÖYDES PROJESİ KAPSAMINDAKİ İÇME SUYU YATIRIMLARI

2005-2021 yılları arasında KÖYDES projesi için **16,8 milyar lira** kaynak tahsis edilmiştir. 2022 yılında KÖYDES projesi için **1,8 milyar lira** ödenek öngörülmüştür. Proje kapsamında bugüne kadar; **içme suyu bulunmayan 5.052 adet köy ve bağısına** şebekeli içme suyu tesisi yapılmış, **içme suyu yetersiz 65.203 köy ve bağısının** içme suyu tesisleri yenilenmiştir.

SOSYAL YARDIMLAR

Ülkemizin ihtiyaca yönelik geliştirilmiş sosyal yardım programları ile hiç kimseyi sahipsiz bırakmayacak bir sosyal destek sistemi bulunmaktadır. Sosyal nitelikli harcamalar için ayrılan kaynak 104,2 milyar liraya çıkarılmıştır.

KADINLARA YÖNELİK DESTEKLER

- Sosyal yardımlar kapsamındaki düzenli yardım programlarıyla kadınlar desteklenmeye devam edilmektedir. Sosyal yardım hak sahiplerinin **yaklaşık yüzde 57'sini**, düzenli yardım hak sahiplerinin **yüzde 65'ini**, süreli yardım hak sahiplerinin ise **yüzde 52'sini kadınlar oluşturmaktadır**.

YAŞLILARA YÖNELİK HİZMETLER

- Yaşlılarımızın huzurlu bir ortamda bakılması, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla ayrılan kaynak 2021 yılına göre **yüzde 35** oranında artırılarak **1,9 milyar liraya** çıkarılmıştır.
- 65 yaşını doldurmuş vatandaşlara bağlanan aylık ödemeleri için yaklaşık **9,1 milyar** ödenek öngörülmüştür.

KORUYUCU AİLE HİZMETLERİ

- Korunma ihtiyacı olan çocukların korunmalarını gerektiren süre içerisinde aile ortamında yetiştirilmeleri amacıyla yürütülen koruyucu aile hizmetleri kapsamında koruyucu ailelere yapılacak ödemeler için **295 milyon lira** kaynak ayrılmıştır.

ÖDEME GÜCÜ OLMAYAN VATANDAŞLARIN SAĞLIK PRİMİ GİDERLERİ

- Ödeme gücü olmayan vatandaşların sağlık primi giderlerini karşılamak amacıyla **yaklaşık 23,4 milyar lira** kaynak ayrılmıştır.

ENGELLİLERE YÖNELİK HİZMETLER

- Engelli vatandaşların evde bakımına destek amacıyla **13,2 milyar lira**,
- Evde bakımı sağlanamayan engellilerimizin özel rehabilitasyon merkezlerinde bakımı için **1,2 milyar lira**,
- Engelli vatandaşlarımız ile engelli yakınlarına ödenen aylıklar için yaklaşık **6,6 milyar lira** kaynak ayrılmıştır.

SOSYAL VE EKONOMİK DESTEK HİZMETİ

- Ekonomik yoksunluk içinde olan çocuk ve gençlerimizin aileleri yanında yetişmelerine imkân sağlayan sosyal ve ekonomik destek ödemeleri için **2,5 milyar lira** kaynak ayrılmıştır.

REEL SEKTÖR ve AR-GE

Ar-ge ve Yenilik

Ülkemizin ar-ge harcamalarının GSYH içindeki payı 2002 yılında yüzde 0,51 iken 2020 yılında yüzde 1,09'a ulaşmıştır.

Ar-ge ve yenilik ekosistemi, 92 teknopark, 1.243 ar-ge ve 323 tasarım merkeziyle yürütülmektedir.

2021 yılında TÜBİTAK aracılığıyla özel sektöre yönelik destek programları kapsamında 2.766 firmanın 3.943 ar-ge projesine 950,3 milyon lira destek verilmiştir.

Ayrıca akademiye ve kamuya yönelik desteklerle 170'ten fazla üniversitenin 3.720 ar-ge projesine 1,29 milyar lira kaynak sağlanmıştır.

Teknoloji Odaklı Sanayi Hamlesi

Teknoloji Odaklı Sanayi Hamlesi kapsamında 50 milyar dolarlık cari açığın kaynağı olan 919 kritik ürün ve teknolojinin ülkemizde üretilmesine yönelik çalışmalar yürütülmektedir.

Deneyap Teknoloji Atölyeleri

Gençleri erken yaşta çığır açıcı teknolojilerle buluşturan Deneyap teknoloji atölyeleri 57 ilimizde faaliyet göstermektedir. 2023'e kadar bu atölyeler 81 ilin tamamına yaygınlaştırılacaktır.

Küresel İnovasyon Endeksi

Ülkemiz Küresel İnovasyon Endeksinde 2020 yılında 51. sıradayken 2021 yılında on sıra yükselerek 41. sıraya yerleşmiştir. Önümüzdeki yıllarda bu yükselişin sürmesi beklenmektedir.

KOBİ Destekleri

2021 yılında KOSGEB aracılığıyla 70 bini aşkın işletmeye 2,1 milyar lira destek verilmiştir. Ayrıca yaklaşık 165 bin vatandaşımıza çevrimiçi girişimcilik eğitimi verilerek 23 binin üzerinde yeni işletmenin kurulmasına katkı sağlanmıştır.

Proje Bazlı Teşvikler

Elektrikli araç ve sistemlerinden hava araçları ve silah sistemlerine, güneş paneli üretiminden stratejik petrokimya ürünlerinin üretimine kadar ileri teknoloji gerektiren ve katma değeri yüksek alanlarda ülkemizin geleceğine yön verecek 40 büyük ölçekli yatırım desteklenmektedir.

Havayolu Ulaşımı

- Kovid-19 salgını etkisiyle dünya havacılık sektöründe görülen gerileme ülkemiz havacılık sektörüne de yansımıştır. Salgın etkilerinin azalmaya başlamasıyla birlikte sektör, hızlı bir toparlanma sürecine girmiştir.
- Ülkemizdeki uçuşa açık havalimanı sayısı 2003 yılında 26 iken yapılan yatırımlar neticesinde bu sayı 56'ya ulaşmıştır.
- Ülkemizden 129 farklı ülkeye ve 337 dış hat noktasına havayolu ulaşımı sağlanmaktadır.
- “Uzay ve Havacılık Programı” kapsamında 673,9 milyon lira ödenek tahsis edilmiştir.

Demiryolu Ulaşımı

- Yürütülen çalışmalarla büyük üretim merkezleri ve limanlar, iltisak hatları ile ulusal demiryolu ağına bağlanmaktadır.
- 2003 yılından sonra başlatılan demiryolu seferberliği ile 1.432 kilometresi Yüksek Hızlı Tren (YHT) olmak üzere, 2021 yılsonu itibarıyla demiryolu hat uzunluğu toplam 13.022 kilometreye ulaşmıştır.
- Mevcut demiryolu hattının %46'sı elektrikli, %55'i sinyalli hat haline getirilmiştir.
- “Demiryolu Ulaşımı Programı” kapsamında 40,8 milyar lira ödenek tahsis edilmiştir.

Denizyolu Ulaşımı

- Yürütülen çalışmalarla deniz ticareti filo sıralamasında 15'inci sıraya yerleşilmiş olup önümüzdeki süreçte daha üst sıralara çıkılması hedeflenmektedir.
- Limanlarımızın sayısı ve kapasiteleri artmış, elleçlenen yük miktarı 2003 yılında 190 milyon ton iken 2021 yılında 526 milyon tona, elleçlenen konteyner miktarı da 2003 yılında 2,5 milyon TEU iken 2021 yılında 12,6 milyon TEU'ya ulaşmıştır.
- Denizcilik sektörünün geliştirilmesine yönelik olarak ticari ve yat limanları, balıkçı barınakları yapımları sürmekte olup deniz emniyetini sağlamaya yönelik tedbirler alınmaktadır.
- “Denizyolu Ulaşımı Programı” kapsamında 895,2 milyon lira ödenek tahsis edilmiştir.

Karayolu Ulaşımı

- 2003 yılında 6.101 km'olan bölünmüş yol ağı 2021 yılsonu itibarıyla 28.546 km'ye otoyol uzunluğu ise 3.532 km'ye çıkarılmıştır.
- 2003-2020 yılları arasında taşıt hareketliliği yüzde 142 düzeyinde artarken, 100 milyon taşıt-km başına can kaybı yüzde 81,2 düzeyinde azalmıştır.
- Kaza kara noktaları ile kaza potansiyeli yüksek noktaların iyileştirilmesi çalışmaları sürdürülmektedir.
- “Karayolu Ulaşımı Programı” kapsamında 42,5 milyar lira ödenek tahsis edilmiştir.

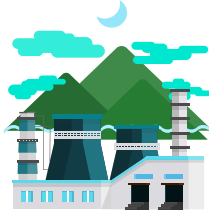
ENERJİ ve MADENCİLİK

Yeni Keşifler

Karadeniz'de keşfedilen 540 milyar metreküplük doğal gaz rezervinin 2023 yılından itibaren vatandaşların hizmetine sunulmasına yönelik çalışmalar sürdürülmektedir. Bu gaz rezervi, Türkiye'deki mesken ve konutların 30 yıl ihtiyacını karşılayacak seviyededir.

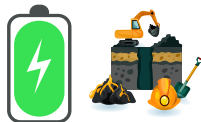
Yenilenebilir Enerji Kaynakları

Elektrik üretiminde yenilenebilir enerji kaynaklarının payı her geçen gün artırılmaktadır. Ülkemiz yenilenebilir enerji kaynaklı kurulu güçte dünyada 12'nci, Avrupa'da ise 5'inci sıraya yükselmiştir. 2002 yılında yüzde 38,6 olan yenilenebilir enerji kurulu gücümüzün toplam kurulu güç içerisindeki payı yüzde 54'e ulaşmıştır.

Yürütülen çalışmalar neticesinde 2000'li yılların başında sadece 5 ile sağlanan doğal gaz, 2022 yılı itibarıyla 81 ilin tamamına ve 615 yerleşim birimine ulaştırılmış olup ülkemiz nüfusunun yaklaşık yüzde 82'si doğal gaza erişebilir hâle gelmiştir. Bu oranın önümüzdeki yıllarda daha da yukarı çekilmesine yönelik çalışmalar sürdürülmektedir.

“Enerji Arz Güvenliği, Verimliliği ve Enerji Piyasası Programı” için 2022 yılında tahsis edilen ödenek bir önceki yıla göre yüzde 235 artış göstererek 21 milyar 327 milyon lira seviyesine, “Tabii Kaynaklar Programı” için tahsis edilen ödenek ise bir önceki yıla göre yüzde 35 artışla 1 milyar 221 milyon lira seviyesine ulaşmıştır. 2022 yılında da elektrikte birinci kademede yaklaşık yüzde 50, doğal gazda ise yüzde 75'lik devlet desteği devam etmektedir. 100 liralık elektrik faturasının 50 lirası, doğalgazda ise 100 liralık faturanın 75 lirası devlet tarafından karşılanmaktadır.

2000 yılında 565 milyon dolar olan maden ihracatı 2021 yılında Cumhuriyet tarihinin rekorunu kırarak 5 milyar 930 milyon dolara ulaşmıştır. 2021 yılındaki maden ihracatı 2020 yılına göre yaklaşık yüzde 40 artış göstermiştir.

ÇEVRE ve İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ NEDİR?

"Karşılaştırılabilir bir zaman döneminde gözlenen doğal iklim değişikliğine ilave olarak, doğrudan veya dolaylı olarak küresel atmosferin bileşimini bozan insan faaliyetleri sonucunda iklimde oluşan değişiklik" olarak tanımlanabilir.

PARİS İKLİM ANLAŞMASI

- İklim değişikliği ile mücadele ve yeşil kalkınma hedeflerine ulaşmak için önemli bir kilometre taşı olarak görülen Paris İklim Anlaşmasına ülkemiz 2021 yılında taraf olmuştur.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ile MÜCADELE KAPSAMINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR

2022 yılı bütçesinde "Sürdürülebilir Çevre ve İklim Değişikliği Programı" için önceki yıla göre yüzde 45 oranında artırılarak 2,7 milyar lira ödenek ayrılmıştır.

Ağaçlandırma çalışmaları yoğun şekilde sürdürülmektedir.

Yenilenebilir enerji kaynakları (güneş, rüzgar gibi) kullanılarak üretilen enerjinin payı artırılmaktadır. Yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üretim kapasitesi artırılmaktadır. 2030 yılına kadar, elektrik üretimimizin güneş enerjisinden 10 gigawatt, rüzgar enerjisinden 16 gigawatt kapasitesine çıkarılması hedeflenmektedir.

Başta binalarda olmak üzere enerji verimliliğini sağlamaya yönelik düzenlemeler yapılmaktadır.

Sıfır atık uygulaması yaygınlaştırılmakta, atıkların geri dönüşüm yoluyla ülke ekonomisine kazandırılmasına yönelik çalışmalar yürütülmektedir.

Sıfır atık uygulaması ile toplanan atıklardan; 30 milyar TL ekonomik kazanç sağlanmış, 356 milyon kwh enerji tasarrufu, 437 milyon m3 su tasarrufu, 52 milyon m3 depolama alanından tasarruf sağlanmış, 3 milyon ton sera gazı salınımı önlenmiş, 265 milyon ağaç kurtarılmış, 62 milyon varil petrol, 409 milyon ton hammaddeden tasarruf edilmiştir.

Depozito İade Sistemiyle yıllık 20 milyar adedi aşan içecek ambalajlarının % 90'ı geri dönüşüme ulaştırılacak, her yıl en az 1 milyon ton ilave atığın oluşması önlenecektir.

Küresel iklim değişikliği ve ozon tabakasının incilmesi ile ilgili tedbirlerin alınmasına ve yeşil kalkınmaya yönelik çalışmaları yapmak amacıyla İklim Değişikliği Başkanlığı kurulmuştur.

Ekolojik koridorların bir parçası olan; 81 ilde 81 milyon m2 yapılması hedeflenen millet bahçeleri projesi devam etmektedir.

GENÇLİK, SPOR ve KÜLTÜR

GENÇLİK

Devletçe işletilen 81 il ve KKTC'de 778 öğrenci yurdu, 746.650 yatak kapasitesiyle hizmet vermektedir. 2019'dan bu yana 315 yeni yurt binası hizmete sunulmuştur. Yapımı devam eden 111 binin üzerinde yatak kapasiteli yurtlar yakın zamanda yükseköğrenim öğrencilerinin hizmetine sunulacaktır.

Yükseköğretim öğrencilerine verilen burs ve öğrenim kredisi tutarı 2022 yılında 850 lira olmuştur. Ayrıca yüksek lisans öğrencilerine aylık burs/kredi miktarının iki katı, doktora öğrencilerine ise üç katı burs/kredi ödenmektedir.

SPOR

Her yaz ve kış olimpiyat oyunlarına hazırlanmak amacıyla olimpiik ve paralimpiik spor dallarında tespit edilen sporculara asgari ücretin %10'u ile %200'üne kadar aylık harçlık verilebilmektedir. Üniversiteye girmeye hak kazanan millî sporculara aylık 2.550 TL'ye kadar burs verilmekte ve bu sporcularımızın Devlet yurtlarına yerleştirilmesinde öncelik tanınmaktadır.

Spor tesislerindeki artışla beraber profesyonel sporcu sayısı da artmaktadır. Sportif Yetenek Taraması ile her yıl 1,3 milyondan fazla öğrencinin bilimsel test ve ölçümleri gerçekleştirilmektedir. Ayrıca 46 il ve 49 merkezde bulunan Sporcu Eğitim Merkezi'nde yaklaşık 2.000 öğrenci eğitim almaktadır.

KÜLTÜR

UNESCO Dünya Mirası Listesindeki eserlerimizin sayısı Malatya Arslantepe Arkeolojik Alanı'nın eklenmesiyle 2021 yılında 19'a yükselmiştir. Ayrıca UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesine kayıtlı kültürel değerlerimizle ülkemiz dünyada ilk 5 ülke arasında yer almaktadır.

Hayata geçirildiği dönemden bugüne kadar yaklaşık 14 milyon müzekart, müze ve öğrenim yeri ziyaretçisi ile buluşmuştur. Türkiye Cumhuriyeti ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti vatandaşlarının yararlanabildiği müzekart ile Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı 300'den fazla müze ve öğrenim yeri ile Mili Saraylar İdaresi Başkanlığına bağlı 12 müze ve öğrenim yeri bir yıl boyunca ücretsiz olarak ziyaret edilebilmektedir.

Savunma sanayi alanında MİLLİ TEKNOLOJİ HAMLESİ büyük azim ve kararlılıkla sürdürülmektedir.

Ülkemizin sürdürülebilir kalkınma hedefine katkı sağlamada eğitimden istihdama, haberleşmeden otomotive kadar her alanda öncü rol oynayan savunma sanayimiz, **ASELSAN, HAVELSAN, TUSAŞ, ROKETSAN** gibi Türk Silahlı Kuvvetleri Güçlendirme Vakfı iştirakleri ile alanında öncü, yenilikçi, kurumsal kapasitesi ve teknolojik kabiliyeti yüksek özel sektör firmalarımız aracılığıyla her geçen gün küresel pazarda rekabet gücü kazanmaktadır.

Merkezi yönetim kapsamında yer alan savunma ve güvenlik birimlerimize tahsis ettiğimiz ödeneklerin yanı sıra Savunma Sanayii Destekleme Fonuna da savunma sanayimizin

yerli ve milli imkânlarla mevcut kabiliyetlerini geliştirmek amacıyla kaynak tahsis edilmektedir. Bugüne kadar verilen destekler ile Ülkemizin savunma sanayi alanında dışa bağımlılığı ciddi ölçüde azalarak yüzde 80'ler seviyesinden yüzde 20'ler seviyesine gerilemiş, 2002 yılında yalnızca 66 savunma ve havacılık projesi yürütürken bugün proje sayımız 750'nin üzerine çıkarılmıştır.

İnsansız hava-kara-deniz araçlarından helikopterlere, silah ve mühimmatlardan füzelere, hava savunma sistemlerinden elektronik harbe kadar çok geniş bir yelpazede ihtiyacımız olan sistemleri yerli ve milli olarak

tasarlıyor, geliştiriyor, üretiyor ve kullanıyoruz. Ulusal çıkarlarımız ve milli güvenliğimizi önceleyen bilinçle bölge ve dünya barışına katkı sağlama noktasında her türlü gayreti göstermeye devam edeceğiz.

Savunma sanayi alanında yürütülen çok sayıda projeden sadece bir bölümüne burada yer verilmektedir. Ülkemizde yürütülen savunma sanayi projeleri için detaylı bilgiye Savunma Sanayii Başkanlığının web sitesinden

(<https://www.ssb.gov.tr/>) erişilebilmektedir.

HAVACILIK ve UZAY PROJELERİ

MİLLİ MUHARİP UÇAK

AKINCI

T-129 ATAK

BAYRAKTAR TB2

GÖKBAY

GÖKTÜRK

KARA ARAÇLARI ve FÜZE PROJELERİ

ALTAY

EJDER YALÇIN

ZAHA PROJESİ

VURAN

HİSAR

BORA FÜZESİ

DENİZ ARAÇLARI ve FÜZE PROJELERİ

MİLGEM

TCG ANADOLU

AMFİBİ GEMİLER

ATMACA FÜZESİ

ORKA TORPİDO

AKYA TORPİDO

2022 SAVUNMA SANAYİ HEDEFLERİ

• Özgün ilk GÖKBAY helikopteri Jandarma Genel Komutanlığına teslim edilecek.

• Jet eğitim ve hafif taarruz uçağı HÜRJET'in hangardan çıkışı yapılacak ve yer testleri başlayacak.

• Mini İHA-D sistemleri ve mühimmat bırakan Mini İHA BOYGA kullanıma alınacak.

• ANADOLU çıkarma gemisinden iniş-kalkış yapabilmesi hedeflenen Bayraktar TB3 SİHA ilk uçuşunu yapacak. Program ortağı olunan A400M nakliye uçağında Türkiye'nin aldığı son uçağın teslimatı yapılacak.

• Savaş uçklarının, diğer savaş uçakları ve uçar unsurları vurmasında kullanılan hava-hava füzeleri kapsamındaki GÖKTUĞ projesinde, görüş içi füze BOZDOĞAN ve görüş ötesi füze GÖKDOĞAN'da ilk teslimatlar yapılacak.

• Yakın hava savunma sistemi (CIWS) GÖKDENİZ İstanbul Fırkateyninde kullanıma alınacak.

• Yakın hava savunma füzeleri SUNGUR ile tanksavar füzeleri KARAOK envantere girecek.

• SOM ve ATMACA füzelerinde kullanılacak KTJ3200 Turbojet Motoru teslim edilecek. Turboşaft motorların testlerinin yapılacağı Test Altyapısı kullanıma alınacak.

• Modernize Edilmiş ve insansız silah kulesi entegre edilmiş ilk Zırhlı Muharebe Aracı-ZMA teslim edilecek. PARS 6x6 Mayına Karşı Korumalı Araçların ve Zırhlı Amfibi Hücum Aracı ZAHA'nın ilk teslimatı yapılacak. İnsansız kara araçları geliştirme ve teslim çalışmaları devam edecek.

• M60T tanklarındaki atış kontrol sistemlerinin yerli ve milli Volkan-M sistemiyle değiştirilmesine başlanacak.

• Türkiye'de üretilen en büyük askeri gemi olacak Çok Amaçlı Amfibi Hücum Gemisi ANADOLU'ya Bayraktar TB3 SİHA entegrasyonu çalışmalarına başlanacak. Yeni Tip Denizaltı Projesinde 2. Denizaltı havuza çekilecek. Halen devam eden 2 proje yanında, yeni insansız deniz araçları projeleri başlatılacak. Türk Tipi Hücum Botu Projesi (TTHB) kapsamında prototip geminin inşasına başlanacak.

Bütçe

5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununda yer alan tanıma göre belirli bir dönemdeki gelir ve gider tahminleri ile bunların uygulanmasına ilişkin hususları gösteren ve usulüne uygun olarak yürürlüğe konulan belgedir.

Bütçe Dengesi

Bütçeye konulan harcama yetkisi (ödenek) çerçevesinde kamu idarelerince nakden veya mahsuben ödenen bütçe giderleri ile tahsil edilen bütçe gelirleri tutarları arasındaki farkı ifade eder. Bütçe gelirlerinin bütçe giderlerinden fazla olması durumu bütçe fazlasını, tersi durum ise bütçe açığını gösterir.

Bütçe Hazırlama Rehberi

Kamu idarelerinin bütçe tekliflerini ve yatırım programını hazırlama sürecini yönlendirmek amacıyla hazırlanan ve bütçeye ilişkin genel bilgiler ile idarelerin bütçe tekliflerini ve performans programlarını hazırlarken uyacakları ilke ve esaslar, kullanılacak formlar ve kod listelerini içeren rehberdir.

Bütçe Kanun Teklifi

Anayasa gereği Cumhurbaşkanı tarafından mali yılbaşından en az 75 gün önce Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulması gereken ve Mecliste belirlenmiş görüşme süreçlerine tabi olan ilgili yıl bütçesine ilişkin Kanun teklifidir.

Bölünmüş Yol

Geliş ve gidiş trafiği, ayırıcı bir engel ile birbirinden ayrılmış olan ve birden fazla gidiş ve geliş şeridi bulunan karayoludur.

Elleçleme

Lojistik sektörüne özgü bir kavramdır. Malzeme elleçleme genellikle malzemelerin insan gücüyle ve mekanik araç yardımı ile taşınmasını, yüklenmesini, kaldırılmasını ve boşaltılmasını ifade eder.

Faaliyet Raporu

Kamu idarelerinin üst yöneticileri ve bütçeyle ödenek tahsis edilen harcama yetkililerince, hesap verme sorumluluğu çerçevesinde, her yıl hazırlanan ve kamuoyuna açıklanan rapordur.

İltisak Hatları

Ticari demiryolu hatlarını, özel tesislere bağlayan hatlardır.

Kaza Kara Noktaları

Belirli bir nedenden dolayı, belirli bir kaza türünün yoğunlaştığı ve belirli bir kritik değeri aştığı kesim veya noktalar. Kaza kara noktalarının ortadan kaldırılarak bu yol kesimlerinde ölüm ve yaralanmaların önlenmesi trafik güvenliğinin sağlanması açısından son derece önemlidir.

KÖYDES

Açılımı “Köylerin Altyapısının Desteklenmesi Projesi” olan ve 2005 yılından beri yürütülen projedir. KÖYDES Projesi ile kırsal altyapısının önemli unsurları olan yol, su ve kanalizasyon sorunlarının aşılmasına önemli katkılarda bulunulması hedeflenmektedir.

Orta Vadeli Program

Kalkınma planları, stratejik planlar, genel ekonomik koşulların gerekleri doğrultusunda makro politikaları, ilkeleri, hedef ve gösterge niteliğindeki temel ekonomik büyüklükleri, gelecek üç yıla ilişkin toplam gelir ve gider tahminlerini, bütçe dengesi ve borçlanma durumu ile kamu idarelerinin ödenek teklif tavanlarını belirleyen OVP üç yıllık perspektifle hazırlanmaktadır.

Performans Programı

Kamu idarelerinin program bütçeye uygun olarak yürüteceği faaliyetler ile bunların kaynak ihtiyacını, amaç, hedef ve performans göstergelerini içermekte ve ilgili idarelerce yıllık olarak hazırlanmaktadır.

Plan ve Bütçe Komisyonu

TBMM bünyesinde görev yapan ihtisas komisyonlarından biridir. Bütçe sürecindeki rolü nedeniyle Anayasada düzenlenmiştir.

Program Bütçe

Harcamaların program sınıflandırmasına göre tasnif edildiği, harcama önceliği geliştirme konusunda karar alıcılara kamu hizmet sunumu performansına ilişkin bilgilerin sağlandığı ve bu bilgilerin kaynak tahsisi sürecinde sistematik olarak kullanıldığı bir bütçeleme sistemidir.

SUKAP

Açılımı “Su, Kanalizasyon ve Altyapı Projeleri” olan, 2011 yılında başlatılan, belediyelerin su kanalizasyon ve altyapı projelerini desteklemek amacıyla yürütülen bir projedir.

Bu Rehber hakkındaki görüş, önerileriniz ile ilave bilgi talepleri için vatandasbutce@sbb.gov.tr e-posta adresi kullanılabilir.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ CUMHURBAŞKANLIĞI
STRATEJİ VE BÜTÇE BAŞKANLIĞI

BÜTÇE GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
Mart 2022

Necatibey Cad. No: 110/A 06570 Yücetepe - ANKARA
Tel: +90 (312) 294 50 00 • Faks: +90 (312) 294 52 98